

До операцій репо законодавство також відносить *врахування векселя з реверсом*. Так, згідно із Положенням про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затвердженим Постановою НБУ від 16.12.2002 № 508, *врахування векселя з реверсом* — це різновид *врахування*, за яким пред'явник векселя дає банку позавексельне зобов'язання викупити враховані векселі до настання строку їх оплати та/або в разі настання/ненастання певних обставин, що є *операцією репо* з відкладальними та/або скасувальними умовами.

У 2003 році було прийнято Закон України «Про іпотеку», який передбачає такий спосіб рефінансування іпотечних кредиторів як *«продаж заставної із зобов'язанням зворотного викупу (операція репо)»*.

Стаття 29 зазначеного Закону передбачає, що продаж заставної із зобов'язанням зворотного викупу є *договором*, згідно з яким будь-яка особа-кредитор зобов'язується сплатити іпотекодержателю (власнику заставної) грошові кошти, а іпотекодержатель (власник заставної) зобов'язується передати заставну цьому кредитору і викупити її за погодженою сторонами ціною у визначений строк у майбутньому, але не пізніше строку повного виконання основного зобов'язання боржником. Фактично ця норма містить визначення договору купівлі-продажу із зобов'язанням зворотного викупу (договору репо), предметом якого є такий вид цінних паперів як заставна.

Інша сфера, у якій застосуються операції репо, — це бюджетне законодавство, яке передбачає використання механізму договорів репо для розміщення тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунку.

Вперше така можливість була передбачена Законом України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України». Стаття 17 зазначеного закону надавала право Міністерству фінансів України здійснювати на конкурсних засадах розміщення коштів єдиного казначейського рахунку та коштів валютних рахунків Державного бюджету на умовах договорів тимчасової купівлі (продажу) державних цінних паперів з наступним їх поновленням до кінця року.

Відповідно до зазначеної норми Кабінетом Міністрів України було затверджено Порядок тимчасової купівлі (продажу) державних цінних паперів, який визначав механізм розміщення у 2008 році Міністерством фінансів коштів єдиного казначейського рахунку на умовах *договорів тимчасової купівлі (продажу)* державних цінних паперів, зокрема облігацій внутрішніх державних позик, з подальшим поновленням коштів єдиного рахунку до кінця року. Відповідно до пункту 2 зазначеного Порядку *договір тимчасової купівлі (продажу)* — правочин, за яким розміщуються кошти єдиного рахунку на умовах тимчасової купівлі цінних паперів та зобов'язання за яким забезпечується заставою зазначених цінних паперів відповідно до договору застави. Незважаючи на те, що у зазначеному нормативному акті поняття репо не вживається, фактично має місце використання операції репо, що оформлюється шляхом укладання двох договорів: договору тимчасової купівлі (продажу) та договору застави. Хоча слід зазначити, що застосування зазначеної правової схеми оформлення операції репо є юридично спірним.

У 2010 році набула чинності нова редакція Бюджетного Кодексу України (надалі — БК України). У статті 16 БК України було закріплено можливість використання операції репо для розміщення тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунку. Так, відповідно до ч.8 ст.16 БК України: «Міністр фінансів України за погодженням з Національним банком України має право в межах поточного бюджетного періоду здійснювати на конкурсних засадах та/або шляхом проведення аукціонів розміщення тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунку та коштів валютних рахунків Державного бюджету на депозитах або шляхом придбання державних цінних паперів з подальшим поверненням таких коштів до

ності, підприємницької угоди, сукупність взаємопов'язаних дій щодо розв'язання економічної задачі або проблеми, тобто — це технологія проведення операції, що визначає послідовність дій при її проведенні, а також документи, необхідні для її здійснення та оформлення. Практично всі операції започатковують укладанням угоди, що має певні етапи: наприклад, подання заявки, підписання договору, взаєморозрахунки, виконання угоди. У свою чергу, термін «угода» означає домовленість про будь-що, або договір, за яким встановлюються взаємні зобов'язання щодо будь-чого. За допомогою угоди лише законодавчо оформляється факт даної операції, сам зміст її значно ширший [4, 2–3].

Отже, договір репо виступає як основа для здійснення операції репо, інструмент, за допомогою якого врегульовано відносини між учасниками операції репо. Деякі із вищезазначених нормативних актів згадують договір репо саме як основу для здійснення операції репо. Так, відповідно до Положення НБУ про регулювання Національним банком України ліквідності банків України операції репо *грунтуються* на двосторонньому договорі між Національним банком та банком. У ПК України у визначені операції репо зазначається, що операція репо здійснюється *на основі єдиного договору репо*.

По-третє, більшість норм, присвячених договору чи операції репо, носить фрагментарний та суперечливий характер, що на практиці може призвести до неоднозначного тлумачення і застосування у різних сферах як господарських, так і цивільних відносин, що в свою чергу потребує відповідних законодавчих змін та доповнень.

Першим кроком до виправлення цієї ситуації повинне стати закріплення у вітчизняному законодавстві, а саме у ГК України, єдиного визначення поняття договору репо.

Зрозуміло, що ядром визначення поняття договору репо є поняття «операція репо». Отже, для формування зазначеного поняття необхідно прийняти до уваги наведені законодавчі визначення операції репо та існуючі доктринальні визначення договору репо.

Слід зазначити, що проаналізовані нормативні акти радикальних відмінностей щодо визначення суті операції репо не мають, а найбільш універсальним, на наш погляд, є визначення операції репо у пункті 14.1.167 ПК України: *операція купівлі (продажу) цінних паперів із зобов'язанням зворотного їх продажу (купівлі) через визначений строк за заздалегідь обумовленою ціною*.

Що стосується доктринальних визначень договору репо, слід зазначити, що дослідженням договорів репо займались Нерсесов Н. О., Цитович П. П., Федоров А. Ф., Шершеневич Г. Ф., Поляков В. І., Трошин І. А., Майданник Р. А., Бервено С. М. та інші. Розглянемо деякі із запропонованих у науці визначень цього виду договору.

На думку Н. О. Нерсесова, сутність *репортної угоди* полягає в тому, що власник цінних паперів відчуває їх іншому з тим, однак, щоб останній до відповідного часу у майбутньому зворотно продав однорідні цінні папери за завчасно визначеною ціною [5, 139–140].

Г. Ф. Шершеневич визначає *репорт* як операцію, коли одна особа купує за го-тівку відому кількість цінних паперів і одночасно продає ті ж папери тій же особі по підвищеній ціні, на строк, що звичайно є нетривалим [6, 241–242].

І. О. Трошин визначає *угоду репо* як цілеспрямовану, вольову, правомірну дію, що здійснюється суб'єктами права і спрямована на виникнення цивільно-правових наслідків у вигляді взаємних зобов'язань сторін по передачі один одному цінних паперів і грошових коштів [7, 19].

С. М. Бервено дає наступне визначення: «*угода репо* є складним зобов'язанням іррегулярної позики, забезпеченої переходом права власності на майно (цінні папери) до позичальника, мету якої становлять погоджені цілі обов'язків відповідної

3. *Господарське право України: Підручник / Під ред. А. С. Васильєва, О. П. Подцерковного.* — Х.: ООО «Одиссей», 2010. — 488 с.
4. *Товстик Ю. О. Репо: спеціальна форма кредитування (теоретичні основи визначення).* — Х.: 2004. — 16 с.
5. *Нерсесов Н. О. О бумагах на предъявителя с точки зрения гражданского права: Историко-догматическое исследование.* — М., 1889. — 194 с.
6. *Шершеневич Г. Ф. Учебник торгового права (по изданию 1914 г.).* — М.: СПАРК, 1994. — 335 с.
7. *Трошин И. А. Правовая природа сделок РЕПО: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Совр. гуманитарная акад.* — М., 2004. — 27 с.
8. *Белов В. А. Гражданское право: Общая и Особенная части: Учебник.* — М., 2003. — 960 с.
9. *Поляков В. И. Договор купли-продажи ценных бумаг с обязательством обратного выкупа: Автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.03.* — М., 2003. — 35 с.

А. И. Концюх, аспирант

Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ПОНЯТИЕ ДОГОВОРА РЕПО ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ

РЕЗЮМЕ

В статье проанализированы положения украинского законодательства, регулирующие договоры репо, на основании чего автор пришел к выводу об отсутствии единообразного, универсального нормативного определения понятия договора репо. Сделан вывод о необходимости дополнения Хозяйственного кодекса Украины отдельной статьей, посвященной правому регулированию договора репо; предложен текст данной статьи.

Ключевые слова: договор репо, ценные бумаги, продажа с обратным выкупом.